

BÖLÜM 16

YAŞLI BİREYDE İLAÇ KULLANIMI

Gülşah KUMAŞ¹

GİRİŞ

Sağlık alanındaki gelişmeler ile toplumdaki yaş dengesinin değişmesi ve tüm dünyada yaşlı nüfusun artmasına paralel olarak, yaşlılıkta görülen kronik hastalıklar ve çoklu ilaç kullanımı (polifarmasi) da artmaktadır. Yaşlanma ile birlikte vücut fonksiyonlarında ve organ rezervlerinde azalma, hemostatik dengede değişim gibi faktörlere bağlı olarak vücutta farmakokinetik ve farmakodinamik değişiklikler meydana gelmektedir. Yaşlıların farmakolojik tedavilerinde bu durumun göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Yaşlı bireyde kronik hastalıklar nedeniyle reçeteli veya reçetesiz ilaç kullanımının fazla olduğu bilinmektedir. Polifarmasi bir veya daha fazla ilacın aynı anda kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Klinik olarak ise 4 veya üzeri ilacın kullanımı polifarmasi olarak kabul edilir. İlaçların kullanılması gerekenden daha az kullanılması da bir takım sorunlara neden olabilmektedir.

YAŞLI BİREYDE İLAÇ TEDAVİSİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Fizyolojik Değişiklikler

Yaşlı bireylerde reçeteli veya reçetesiz kombine ilaç kullanımı nedeniyle bazı sağlık sorunları ortaya çıkabilmektedir. Özellikle fizyolojik değişikliklere bağlı olarak ilaç emilimi, metabolizması ve atılımı değişmektedir. Yaşla birlikte tükürük salgısında, mide karaciğer ve böbrek fonksiyonlarında, toplam vücut suyu/yağ oranında değişim ve bilişsel fonksiyonda azalma ilaç farmakokinetiğini ve

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, gulsahkumas@gmail.com

rarlaştırılmış olan endikasyon kapsamında, hekimin alması için önerdiği tedavi rejimini hastanın uygulamak istemesindeki gönülsüzlüğü veya beceriksizliği ifade etmektedir. Yaşlanma ile tedaviye uyumun azalmasının, yaşlılarda görülen bilişsel fonksiyon ve bellek azalması ile görme-ışıtme kaybı gibi fiziksel problemlerin ortaya çıkması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Sağlık ekibinin tedaviyi basitleştirerek uyumu artırıcı girişimlerde bulunması, sorunlara çözüm odaklı yaklaşılması uyumu artıracaktır.

KAYNAKLAR

1. (WHO), W. H. (2015). *Ageing and Health*. Factsheet 2015: N°404. (1 Eylül 2020 tarihinde <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs404/en/> adersinden erişimıştır).
2. Akıcı, A., & Kalaça, S. (2013). *Topluma Yönelik Akılcı İlaç Kullanımı* (Cilt 93). Ankara: Sosyal Güvenlik Kurumu.
3. Akkoca, A. N., Özler, G. S., & Yengi, E. (2014). Geriatrik Hastaların İlaç kullanım Bilgi ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. *Smyrna Tıp Dergisi*, 1-6.
4. Alsuwaidan, A., Almedlej, N., Alsabti, S., Daftardar, O., Al Deaji, F., Al Amri, A., & Alsuwaidan, S. (2019, JUN). A Comprehensive Overview of Polypharmacy in Elderly Patients in Saudi Arabia. *GERIATRICS*, 4(2), 1-10. doi:10.3390/geriatrics4020036
5. Babaoğlu, M. Ö., & İskit, A. B. (2006). Yaşlılıkta Farmakoloji. S. Arıoğul içinde, *Geriatri ve Gerontoloji* (s. 117-124). Ankara: MN Medikal & Nobel Tıp Kitabevi.
6. Biçer, S. (2017). Yaşlı Bireylerde Görülen Sağlık Sorunları ve Hemşirelik Yaklaşımları. N. Owayolu, & Ö. Owayolu içinde, *Temel İç Hastalıkları HEMŞİRELİĞİ ve Farklı Boyutlarıyla Kronik Hastalıklar* (s. 355-364). Adana: Çukurova Nobel Tıp Kitabevi.
7. Bilgener, E., & Özçelıkay, G. (2019). Geriatrik Yaş Grubu Kadınlarda Akılcı İlaç Kullanımı. (N. D. Büyükkayacı, Dü.) *Türkiye Klinikleri*, 62-68.
8. Bozkurt, E., Parlar, A., & Arslan, S. O. (2019). Yaşlı Hastalarda Uygunsuz İlaç Kullanımının İncelenmesi ve Polifarmasi Varlığı. *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1254-1366.
9. Carroll, C., & Hassanin, A. (2017). Polypharmacy in the Elderly—When Good Drugs Lead to Bad Outcomes. *JAMA Intern Med.*, 177(6), 871. doi:10.1001/jamainternmed.2017.0911
10. Dedeli, Ö., & Kaptan, G. (2016). Yaşlılıkta İlaç Kullanımı. G. Kaptan içinde, *Geriatriye Çok Yönlü Bakış* (s. 93-102). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
11. Ekenler, Ş., & Koçoğlu, D. (2016). Bireylerin Akılcı İlaç Kullanımıyla İlgili Bilgi ve Uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 3(3), 44-45.
12. Gümüştakım, R. Ş., & Başer, D. A. (2019). Birinci basamakta yaşlılarda çoklu ilaç kullanımı: Bir kırsal alan örneği. *Türk Aile Hek Dergisi*, 23(1), 2-8.
13. Kankaya, H., Özer, S., Korkmaz, M., & Karabulut, Ö. G. (2017). Yaşlı Hipertansif Hastalarda İlaç Tedavisine Uyum Öz Etkililiği. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi*

- Dergisi, 33(3); 1-10. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 33(3), 1-10.
14. Karadakovan, A. (2014). Yaşlıda İlaç Kullanımı. A. Karadakovan içinde, *Yaşlı Sağlığı ve Bakımı* (s. 188-208). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
 15. Kasar, K. S., & Karadakovan, A. (2017). Yaşlı Bireylerde Antihipertansif İlaç Kullanım Hatalarının İncelenmesi. *Journal of Cardiovascular Nursing*, 8(15), 20-27.
 16. Kerry, Z. (2015). Yaşlılarda doğru ilaç kullanımı. *Ege Tıp Dergisi*, 54, 62-73.
 17. Kitiş, Y., & Terzi, H. (2016). Beers Kriterleri: Yaşlı Bireylerde Uygunsuz İlaç Kullanımının Önlenmesinde Bir Rehber. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*, 8(2), 162-75. doi:10.5336/nurses.2015-45560
 18. Olgun, N. (2017). Yaşlı Değerlendirilmesi ve Klinik Karar Verme. F. E. Aslan içinde, *Sağlığın Değerlendirilmesi ve Klinik Karar Verme* (s. 687-735). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
 19. Onder, G., Petrovic, M., Tangiisuran, B., Marieke, C., Winih, P. M., Somers, A., . . . van der Cammen, T. J. (2010). Development and validation of a score to assess risk of adverse drug reactions among in-hospital patients 65 years or older: the GerontoNet ADR risk score. *Arch Intern Med.*, 170(13), 1142-1148.
 20. Özdemir, Ö., Akyüz, A., & Doruk, H. (2016). Geriatrik Hipertansif Hastaların İlaç Tedavisine Uyumluları. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 12(4), 195-201.
 21. Öztop, K. E., Aykaç, V., & Varım, P. (2018). Yaşlılarda Kullanılması Uygun Olmayan İlaçlar: Priscus Listesi. *Journal of Human Rhythm*, 4(2), 104-110.
 22. Şahin, D. S., Özer, Ö., & Zubaroglu Yanardağ, M. (2018). Yaşlı Bireylerin İlaç Kullanımına İlişkin Davranışlarının Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 15-25. doi:10.24998/maeusabed.420301
 23. Terzi, H., & Kitiş, Y. (2018). Yaşlı Bireylerde İlaç Kullanımı ve Tamamlayıcı-Alternatif Terapi Uygulamaları. N. Bilgili, & Y. Kitiş içinde, *Yaşlılık ve Yaşlı Sağlığı* (s. 450-470). Ankara: Vize Basın Yayın.